

EKOLOGISEN KESTÄVYYDEN VERTAS

1. Mitkä ovat suurimmat haasteet ja ongelmat liittyen Saimaan alueen/matkailualan ekologiseen kestävyteen?

- ✓ Kaivostoiminta | kaivoslaki
- ✓ Metsätalous ja hakkuut | metsien hakkuut
- ✓ Vähäpäästöinen saapuminen hankalaa | Saavutettavuus
- ✓ Ilmastonmuutos > talven pituus-> lumitilanne
- ✓ Rantojen rakentamisen vaikutukset luontoon ja maisemaan
- ✓ Vesistöjen kunnon kehitys | Vesistöjen kunnostaminen | veden laadun heikkeneminen | Puhtaan veden ylläpito
- ✓ Saimaannorpan pesinnän vaikeutuminen lumen puutteen vuoksi
- ✓ Vesistön rehevöityminen
- ✓ Vesiliikenteen kasvu
- ✓ Jakamistalous –edistäminen ja hyödyntäminen
- ✓ Olemassa olevien kohteiden hyödyntäminen –aktiivinen käyttö
- ✓ Vanhojen loma-asuntojen tms. kunnostaminen – ei aina vain uutta
- ✓ Sähköauto lataus (ylimääräisiä kuluja)
- ✓ Luonnon muutos, ekosysteemin muutos, metsien monimuotoisuuden heikkeneminen
- ✓ Ekologisuuden yhtenäinen näkemyksen puute ->Saimaan alueelle käytetään väärää argumentointia
- ✓ Vahvuus= haaste, hajallaan, saavutettavuus
- ✓ Taloudellinen kestävyys
- ✓ Tiedetäänkö kestävyiden rajat
- ✓ Oikeiden ratkaisujen puute
- ✓ Huolehditään omasta tontista (pienet teot
- ✓

2. Mikä on ekologisen kestävyden tavoitetilä, joka alueella/matkailualalla halutaan saavuttaa ja pitää?

- ✓ Vesistöjen erinomainen kunto ; kirkkaat vedet, kestävät kalakannat, hyvinvoiva norppa)
- ✓ Vesistöjen puhtaus | Puhdas Saimaa | Juomakelpoinen järvivesi | Puhdas vesi | Puhdas Saimaa halutaan jättää jälkipolville vähintään yhtä puhtaana
- ✓ Vuodenajat säilyvät; mm. lumiset talvet; vetovoimaiset luontokohteet)
- ✓ Norppa ja matkailuliikennetoiminta voi olla sulassa sovussa

- ✓ Päästöt ilmaan, veteen ja maahan minimoitava
- ✓ Kasvillisuuden ja eläimistön säilyttäminen | Luonnon monimuotoisuus
- ✓ Tavoitetilana vetovoimatekijöiden turvaaminen, maisemien säilyminen edelleen, vaikka rakennetaan ja hakataan | Avohakkuut maisema-alueilla SEIS
- ✓ Muut elinkeinot ja luonnontilainen ympäristö eivät kilpaile keskenään vaan ovat sopusoinnussa | Paikalliset tuottajat/ yritykset yhteistyö
- ✓ Järvien rehevöityminen
- ✓ Enemmän hiilikädenjälkeä kuin hiilijalanjälkeä
- ✓ Ei kaikkea kaikille –sisällöllisesti rikasta-luontoa kunnioittaen
- ✓ Hiilineutraalit matkaketjut toimivat perille asti, ei pakko käyttää yksityisautoa, HELPPOA
- ✓ Liikkuminen oman kehon voimin, retkeily
- ✓ Infra uuden logistiikan mukainen
- ✓ Varusteet, liikkumisvälineet (sähkö) vuokrattavista
- ✓ Matkailija maksaa ekosysteemipalveluista
- ✓ Ei kaivoksia
- ✓ Kestävyyden höydyt yrityksissä tunnustetaan/ osataan hyödyntää
- ✓ Matkailua-ala puolustaa luontoa yhtenäisenä
- ✓ Norppakannan elpymien
- ✓ Ainutlaatuisuuden säilyttäminen

3. Mitä matkailuala voi tehdä (yhteistyössä muiden alojen kanssa) ekologisen kestävyuden edistämiseksi?

- ✓ Opastaa ja neuvoa matkailijoita toimimaan vastuullisesti liikkumaan luonnossa
- ✓ Suunnitella toimintansa maisemaa ja luontoarvoja suojellen
- ✓ Yhteinen näkemys ja tahtotila oltava (kaikki toimivat vastuullisesti yhteisen tavoitteen eteen) | Elinkeinoelämän puhdas Saimaa liittoutuma yhteisten tavoitteiden taakse | Matkailuyritysten yhteistyö tutkimuslaitosten kanssa
- ✓ Hoitaa hyvin oman "tonttinsa"
- ✓ Viestiä vastuullisuudesta ja kestävyiden tavoitteista
- ✓ Ostetaan palvelut ja tuotteita läheltä
- ✓ Yhteisiä hankkeita yli kuntarajojen
- ✓ Poliitikka peliin
- ✓ Yhdistetään ravintolan luontokohteet ja niiden saavutettavuus esim. vesille
- ✓ Matkailijoille viestiminen kestävydestä ja paikallisista luontoarvoista

- ✓ Selvittää omat ekologiset käden-/ jalanjälkensä -> löytää tärkeät ja tarpeelliset muutoskohdat
- ✓ Vieraslajien torjunta, monimuotoisuuden säilyttäminen eri keinoin
- ✓ Matkailuala nostaa ekologisen kestävyuden esille
- ✓ Maisema- ja vesikompensaatiot
- ✓ Kompensaatio luonnon turmeltumisesta
- ✓ Tuottajat –lyhyet ketjut
- ✓ Metsänomistajat hakkuut
- ✓ Julkiset kulkuyhteydet –logistiikan koordinaatio, bussut, junat, kimppakyydit
- ✓ Koulutus ja tietoisuuden lisääminen
- ✓ Monialaisuus –keskustelu saman pöydän ääressä
- ✓ Yhteistyössä infran ylläpitäjien kanssa tehdään asiakkaan polku helpoksi

4. Mitä toimenpiteitä tarvitaan, jotta tavoitetilä voidaan saavuttaa? –konkreettiset kehittämisideat ja toimenpide-ehdotukset.

- ✓ Bussikyydit ja kimppataksit seudun kohteisiin (vesiliikenne, Hop on-liikenne) | Vaihtoehtoisia tapoja liikkumiseen, sähköiset kulkuvälineet
- ✓ Luomua, lähiruokaa, sesonkiruokaa kasvispainotuksella
- ✓ Tehdään mahdollisuus ostaa lähituotteita helposti esim. reko tms. paikalliset ostopaikat -> viestiminen
- ✓ Selkeä ohjeistus ja viestiminen matkailijoille mitä saa / ei saa tehdä | luonnossa liikkumisen opettaminen | Etikettikoulutus, valistus, kasvaminen luonnon arvostamiseen
- ✓ Paikalliset ja alueelliset ”kätkeytyt aarteet” esille ja niiden saavutettavuuden parantaminen
- ✓ Maisemallisesti tärkeiden alueiden tunnistaminen ja neuvottelu esim. hakkuiden välttämiseksi
- ✓ Luonnonhoitotalkoista matkailutuotteita
- ✓ Norppaturvallisen matkailun ohjeet / pelisäännöt
- ✓ Anttola-kanava
- ✓ Vapaaehtoisuuteen perustuva maisemahyvyys
- ✓ Jatkuvuus
- ✓ Avoimuutta ja läpinäkyvyyttä
- ✓ Tahtotila: Aktiivisia toimijoita, yksityisiä ihmisiä, yrityksiä,
- ✓ Yhteistyö esim. Luke (alkutilanne, seuranta, yhteistyön malli)
- ✓ Lakimuutokset (kaivos, vesi)

- ✓ Tarvitaan vastuullisuuslähetteläs –konsultaatio | Byrokratian vähentäminen – apua ja vierihoitoa yrittäjille
- ✓ Viestintä vahvaksi ”jämäkän tätimäinen”, vastuu sanktiot – tiedonkulku | Vastuullisuudesta viestiminen, tunnistaminen ja sanoiksi pukemine tehdään kootusti alueella
- ✓ Mitä kaikkea vastuullisuuteen kuuluu, palkitseminen
- ✓ Omien vahvuuksien tunnistaminen
- ✓ Samat tavoitteet, sama kieli
- ✓ Vastuullisuuspassi
- ✓ Sertifikaattien hyöty-panos suhde, kalliita, kv. asiakkaat eivät tunne
- ✓ Esimerkin voima hahmottamiseen

5. Mitä resursseja, voimavaroja ja toimijoita näiden toimenpiteiden läpivienti vaatii?

- ✓ Tiedon lisääminen laajasti | osaaminen
- ✓ Rahaa (hankkeet + omarahoitus)
- ✓ Riittävän isoja hankkeita toimijoiden kesken | hakkeet yli toimialarajojen
- ✓ Ekologisen tiedon ja suhteellisuudentajun lisäämistä
- ✓ Yhteistyötä
- ✓ Innovatiivisuuden & uuden ajattelutavan lisääminen ”näe metsä puilta”
- ✓ Taho, jossa koordinaatio (alueorganisaatiot) | Edunvalvonta
- ✓ Paikalliset ja valtakunnalliset päättäjät
- ✓ Tutkijat mukaan
- ✓ Aikaa, ihmisiä
- ✓ Vastuullisuusstepit

SOSIAALISEN JA KULTTUURISEN KESTÄVYYDEN VERSTAS

1. Mitkä ovat suurimmat haasteet ja ongelmat liittyen Saimaan alueen/ matkailualan kulttuurilliseen ja sosiaaliseen kestävyteen?

- ✓ Sesonkien vaihtelut –rahoituksen saaminen | Kulttuuripalvelujen jatkuvuus ja resurssointi ympäri vuoden
- ✓ Ei osata nostaa esille itsestään selviä asioita
- ✓ Paikallisuuteen kuuluu vähättely | Asenteet, ”nurkkakuntaisuus”, kateus | Vaatimattomuus ja arkuus ”en osaa kieliä” | Ei osata olla ylpeitä omasta ->asennemuutosta meille, ollaan ylpeitä juurista
- ✓ Pienet yritykset (vahvuus vai heikkous?) | matkailualan yritysten koko ja pirstaleisuus
- ✓ Maaseudun tyhjentyminen, väen vähentyminen, syntyvyys | maaseudun tyhjentyminen | Väestön ikääntymien ja maaseudun autioitumien
- ✓ Paikalliset perinteet, tavat ja murre häviää jos niitä ei tietoisesti vaalita | Arvostetaan paikallisuutta ” ei nähdä riittävän lähelle | itsetunto ja ylpeys –oppia pohjanmaalta
- ✓ Ei tunneta asiakaskuntaa, historiaa tai paikallisia tapoja ja tottumuksia | Siirtykö kulttuuriperintö sukupolvelta toiselle? | Perimätiedon säilyttäminen ja arvostuksen puute | Kulttuuriperinnön ylläpitämiseen ei löydy resursseja
- ✓ Paikallinen kulttuuriperintö ja yritysten tuotekehitys ei kohtaa
- ✓ Vähemmistöt eivät näy eikä kuulu
- ✓ Avoimuus ja läpinäkyvyys
- ✓ Vieraanvaraisuuden puute | Vieraanvaraisuus ei sovi suomalaiseen mökkeilyyn ”savolaisten ohjeet”
- ✓ Yritystoiminnan jatkuvuus tuleville sukupolville
- ✓ Yhteisötyön puute | yhteisöllisyys puuttuu
- ✓ Kulttuuriperintö on uhattuna (muinaismuistot, rakennukset) | Kulttuuriperintökohteet uhanalaisia –vanhat rakennukset | Matkailuyritys – vanha rakennus haasteet määräysten/rakennusten lakien kanssa & remontit
- ✓ Matkailu jo ylläpitää merkittävästi kulttuuriperintöä –yritykset
- ✓ Mietitään ketä me tänne halutaan ja mihin resurssit riittävät

2. Mitkä on kulttuurisen ja sosiaalisen kestävyden tavoitetila, joka alueella/ matkailualalla halutaan saavuttaa tai pitää?

- ✓ Terveystarkastajat ja muut viranomaiset- ymmärrys
- ✓ Tiimipari-yhteistyökulttuuri toimijoiden kanssa –sisällöt, eurot
- ✓ Taide/ kulttuuri yhteistyö –aktiivista, molemmat tarvitsee toisiaan

- ✓ Alueellisen kulttuurin esiin nostaminen (aineeton kulttuuriperintö) | Paikallisia perinteitä pitää vaalia ja korostaa | Suositaan paikallisuutta, säilytetään alueen historia, maisema ja palvelut | Matkailu elävöittää kulttuuriperintöä | Matkailu vahvistaa paikallista identiteettiä | Paikallisen kulttuuri säilyminen, tietoisuus siitä | Jatkuvuuden/ tulevaisuuden varmistaminen | Tieto ei katoa | Paikallisen identiteetin ja ylpeyden vahvistaminen
- ✓ Matkailu elävöittää kuihtuvia kyliä | Paikalliset iloitsevat matkailusta ja matkailijat paikallisista | Matkailu on laajasti hyväksyttyä paikallisesti | Tehdään hyvällä asenteella yhteistyötä | Paikallisia arvostetaan ja paikalliset ymmärtävät matkailun arvon | Avoimet paikallisyhteisöt toivottavat vieraita tervetulleiksi
- ✓ Live like a local –tuotteita on tuotteistettu matkailijoiden ostettaviksi | paikalliset piirteet tekevät alueesta mielenpainuvan ja omaleimaisen kohteen
- ✓ Paikalliset yritykset saivat isoimman siivun matkailutuloista | maaseudun kylät säilyvät elävinä | Kylille ja paikallispalveluille tulovirtaa matkailusta | Kylille ja paikallispalveluille tulovirtaa matkailusta
- ✓ Inklusiivisuus, kaikki ovat tervetulleita, esteettömyys ja saavutettavuus | suvaitsevaisuus kaikkia kohtaan
- ✓ Saimaan alue on suosittu etätyökohde
- ✓ Eettisyys (työntekijät, eläimet, paikalliset)
- ✓ Suojelukohteet säilyvät ja löytyy uusia
- ✓ Paikallisen ylpeyden ja identiteetin vahvistaminen | Ylpeydessä ja identiteetissä pohjanmaalalaisten tasolle

3. Mitä matkailuala voi tehdä (yhteistyössä muiden alojen kanssa) sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyiden edistämiseksi?

- ✓ Off-season – tarjoaa näyttelytilaa, kun ei muuta käyttöä, miljöö tukee
- ✓ Residenssi –tilojen tarjoaminen
- ✓ Tuleviin hankkeisiin mukana kulttuuri (vrt. Saimaa ilmiö)
- ✓ Kulttuuri/matkailu samassa veneessä Saimaalla
- ✓ Työllistää ja ostaa läheltä | Elinvoimaa, työpaikkoja ja palveluita
- ✓ Vapaa-ajan asukkaita kuunneltava, etätyölle mahdollisuus | Kuunneltava aidosti paikallisten toiveita ja ajatuksia
- ✓ Osallistaa eri sidosryhmiä matkailupalvelujen tuottajiksi
- ✓ Perimätieto talteen
- ✓ Hyödyntää kestävästi paikallisuutta tuotteistamisessa ja paikallisten palveluiden suosimisessa | Ruokakulttuuri ja tarinat
- ✓ Live like a local ”mummon kanssa mustikkaan”, ” päiväkahvit mummonmökissä” -> osallistaminen paikallisuuteen | mukaan paikallisiin ”töihin”, metsittäminen,

viljely, kalastus, käsityöt, metsästys | paikalliset toimijat yhteisöt mukaan -> yhteisöllisyyden korostaminen | paikan hengen elvyttäminen kylissä ja pitäjissä

- ✓ Esteettömyyden edistäminen
- ✓ Kulttuuripalvelujen tuotteistaminen matkailijoiden käyttöön

4. Mitä toimenpiteitä tarvitaan, jotta tavoitetilä voidaan saavuttaa? –konkreettiset kehittämisideat ja toimenpide-ehdotukset

- ✓ Raha – hankkeet
- ✓ Kulttuurimatkailun jatkuva yhteistyö –huomioidaan budjettiin
- ✓ Kulttuuriyhteistyö voi tuoda kokonaan uusia ideoita
- ✓ Kulttuurikokeilujen –hanke, nimenomaan matkailuyrityksiin
- ✓ Lammaspaimenet, tarinoiden taltiointi + kerääminen, tuodaan vanha kulttuuri eläväksi | Perinteet ja tarinat pitää osata tuotteistaa ja saada myyntiin ->koulutukset |Kulttuuriperinnön tarineellistaminen | matalan kynnyksen pienet palvelut tarjolla -> sienimetsään/leivontaan paikallisten kanssa | Paikallispalveluiden ja harrastustoiminnan avaaminen vieraille
- ✓ Vapaa-ajan asukkaiden ”kyläiltamat” | ihmisten tapaaminen ja sosiaalisten verkostojen voima
- ✓ Sekä paikallisia että matkailijoita kiinnostavia tapahtumia
- ✓ Luodaan kohtaamispaikkoja/-tilanteita matkailijoiden ja paikallisten välille | yhteisöllisyyden vaaliminen | Palkataan paikallisia tekijöitä matkailuun | martat + muut yhdistykset tuottamaan live like a local –palveluja | Arvostetaan paikallisia maaseudun ihmisiä | Matkailu kommunikoi ja vuoro vaikuttaa paikallisten kanssa
- ✓ Opastukselliset tuotteet
- ✓ Kalliomaalaukset ja muinaiskohteet nähtävyyshkohteiksi –reitit, rakenteet, opasteet
- ✓ Vapaaehtoinen maisemahyvytyys
- ✓ Jakamistalous
- ✓ Livestreemaus, hybriditapahtumat esim. Musiikkijuhlien konsertit valkokankaalle ja dinneri kartanolla tms.
- ✓ Saunatuotteiden tuotteistaminen | Saunakulttuurin kehittäminen
- ✓ Juhannus, vappu, peijaiset, itsenäisyyspäivä tms. tapahtumiin mukaan
- ✓ Live like a local –hanke | kulttuuriperintökoulutus, historiatietoisuuden lisääminen -> juuret ja tarinat avaavat
- ✓ Viestintä | ”matkailumarkkinointi” ja koulutus työntekijöille ja yrityksille | työntekijöiden koulutus ja perehdyttäminen
- ✓ Lähiruoan käyttö matkailupalveluissa

- ✓ Monipaikkaisuuden tukeminen
- ✓ Osa-aika kuntalaisuus –verojen jakaminen

5. Mitä resursseja, voimavaroja ja toimijoita näiden toimenpiteiden läpivienti vaatii?

- ✓ Kulttuuriin tarvitaan yhteen kokoavia toimijoita, sellainen puuttuu
- ✓ Kotiseurakkautta ja ylpeyttä omasta kulttuurista
- ✓ Rahaa, tekijöitä, toimijoita jotka työstää loppuun asti hankkeet
- ✓ Alusta tuotteille ja palveluille | Jakamistalousalustat-> löytyy tuotepaketit ”tee vihta Viljon kanssa
- ✓ Saimaan alueen reititys, kestävän matkailu kohteet edellä, valmis kartta omatoimimatkailuun
- ✓ Saimaan brändi lähettiläät – aina kun joku lähtee pois alueelta, kertokoot hän muille SAIMAA ON VALTTIA
- ✓ Vapaa-ajan asukkaat, yhdistykset, asukkaat, yhteisöt tms. mukaan | Kaikki resurssit käyttöön esim. eläkeläiset| Paikalliset toimijat ja yhteisöt yhteisöllisyyden korostaminen | Paikalliset asiantuntijat esim. ruokapöytään keskustelemaan oikeasta elämästä | ihmisten yhteistyötä
- ✓ Veturiyritykset
- ✓ Palveluiden saatavuus maaseudulle
- ✓ Koko Suomi asuttuna -> aluetuet
- ✓ Digitalisaatio
- ✓ Monipaikka asuminen, verotus, ym.
- ✓ Lainsäädännön kehittäminen
- ✓ Elinvoima, Poliittikkaa, vetovoimaa/pitovoimaa nuorille aikuisille
- ✓ Yhtenäiset palveluketjut kohderyhmittäin

TALOUDELLISEN JA KOKONAISVALTAISEN KESTÄVYYDEN VERSTAS

1. Millaisiin kehittämistoimenpiteisiin Saimaan alueella tulisi panostaa ja keskittyä, jotta matkailuala olisi liiketaloudellisesti vastuullista, mutta kannattavaa ja samalla huomioisi muutkin vastuullisuuden osa-alueet?

- ✓ Tiedolla johtaminen | Koulutus (myös yrittäjien kouluttaminen)
- ✓ Kohderyhmän tunnistaminen
- ✓ Keskittymien sisältöön
- ✓ sesonkien pidentäminen
- ✓ viiptymän pidentäminen
- ✓ monipuolinen palvelutarjonta | Kokonaisuuksien tuotteistaminen
- ✓ Saavutettavuuden parantaminen
- ✓ Työvoimapulan ratkaiseminen | Vetovoimaisuus myös yritysten työntekijöille
- ✓ Yrityskohtainen neuvonta
- ✓ Kestävän matkailun viestintään panostaminen
- ✓ Yritysten verkostoituminen ja yhteistyö -> eroon negatiivisesta kateudesta | Yrityksen tiiviissä yhteistyössä Saimaalla
- ✓ Hankerahoitus (kestävyyden kaikki osa-alueet huomioiden)
- ✓ Paikalliset verkostot toteuttavat

2. Mitkä ovat vuoden 2030 tavoitteemme matkailun ja matkailualan kestävyiden näkökulmasta? Millainen matkailualue haluamme olla vuonna 2030? Tai millainen meidän täytyy olla?

- ✓ Kannattavuus
- ✓ ympärivuotisia työpaikkoja | Matkailualan houkuttelevuus | Alan arvostaminen
- ✓ kärkiviestien vahvistaminen
- ✓ ympäristö pysyy vähintään samalla tasolla | Luonnon kantokyky ei ylitä matkailun vuoksi
- ✓ Helposti saatavilla ja saavutettava
- ✓ Edelleen houkutteleva luontokohde ("Saimaan näköisiä kohteita & tuotteita & palveluita) | Yksilölliset palvelut ohjaa asiakkaita valitsemaan Saimaan | Lakeland Suomen ykköskohde -ja sen helmi Saimaa | Saimaan norppasaaristo Unesco | Alueen erityispiirteet, piilotetut helmet, saatava esiin alueen vetovoimatekijöiksi
- ✓ Ympäristövuotisesti toimiva matkakohde
- ✓ Uskalletaan valita asiakkaat (Laatu korvaa määrän) | Parempien palveluiden ja tuotteiden rakentaminen spesifeille asiakas-segmenteille-tuottavasti
- ✓ Virtuaalimatkailun kasvattaminen

- ✓ Lentoliikenteen sähköistuminen
- ✓ Laadukas, Luonnon luksusta tarjoava aito kohde 2030 | Korkealaatuisia paikallisia palveluita
- ✓ Kestävä liikkuminen, temaattiset vesireitit | Tuotteena kestävä reitistö (luonto & kulttuuri) | Vesistö | Veden hyödyntäminen kokemuksena
- ✓ Mediatuotantoja Saimaan tarina
- ✓ Lisää pieniä, innovatiivisia yrittäjiä
- ✓ Etätö ja monipaikkaisuus helpompaa
- ✓ Yhteistyö helppoa
- ✓ Kestävyys "itsestänselvyyttä", tietoisuus lisääntynyt

3. Kuinka sopeudumme muutokseen? Mitä voimme tehdä sen eteen?

- ✓ Tunnistaa muutokset ja toimi sen mukaan. Muutosketteryys
- ✓ Tietoisuus -> Hyväksyntä -> Toiminta
- ✓ Pakko sopeutua; paluuta vanhaan ei ole
- ✓ Yrityskoon kasvattaminen -johtajuuden merkitys
- ✓ Ekologinen ketteryys -suojelualueiden kokoa kasvattamalla
- ✓ Visioimalla yritystoimintaa tulevaisuuteen -skenaarioajattelu
- ✓ Saimaan sisällä
- ✓ Neuvonta yrityksiin
- ✓ Työvoiman valmennus ja rekryt | Työntekijäpoolit, osuuskunta
- ✓ Kestävien ja paikallisuutta hyödyntävien tuotteiden kehittäminen, verkostotuotteet

4. Pandemian opit: Olemmeko oppineet mitään, muuttuuko matkailu?

- ✓ Kaikki on mahdollista.
- ✓ Yritysten ymmärrys taloudesta parantunut
- ✓ Iso oppimiskokemus

a. Mitkä ovat koronaepidemian myötä esiin nousseita suurimpia ongelmia ja negatiivisia vaikutuksia?

- ✓ Taloudelliset vaikutukset | Heikko taloudellinen tilanne, mahdoton ennustaa/ suunnitella
- ✓ Lomautukset ja työvoiman saatavuus | työvoimapula, palvelujen laatu ja osaaminen epävarmaa
- ✓ Tulevaisuudessa varmasti myös yhteiskuntaluokkien välinen polarisaatio

- ✓ Ihmiset ei pääse liikkumaan ->rajat kiinni
- ✓ Luontokohteiden ruuhkautuminen & luonnon kantokyky
- ✓ Ulkomainen kysyntä kadonnut
- ✓ Kausi lyhentynyt

b. Mitä vahvuuksia ja/tai mahdollisuuksia on noussut esiin pandemian aikana tai jälkeen?

- ✓ Opittu arvostamaan kotimaan matkailua ja matkakohteita
- ✓ luovuus | Rohkeus kokeilla uutta, näkökulman laajeneminen pakon edessä
- ✓ kotiseutuylpeys lisääntynyt
- ✓ Luonnon arvostaminen, New Luxury, arvot muuttunut | Luonnon ja kulttuurin hyödyntäminen
- ✓ Innovointi, uudet yhteistyökuviot
- ✓ Timantit löytyy -> karsitaan pois ei-kannattavat tuotteet/palvelut
- ✓ Muutosketteryys
- ✓ Mainemago -> turvallinen matkakohde
- ✓ Tuotteita myös kotimaisille matkailijoille
- ✓ Virtuaalimatkailu on tullut jäädäkseen
- ✓ Mökkeilyn uusi tuleminen -> Paikallisten palveluiden kysyntä -> rakennusbuumi mökkeilyssä ja rakentamisessa
- ✓ Lähimatkailu, etätyö